Rizika ICT a internetu

Rizikové vlastnosti ICT a internetu

- propojení , přístupnost... (v čase i prostoru)
- anonymita
- virtuální realita (zdánlivá, možná, neskutečná)
- široký dosah, globálnost
- dospělí o krok za dětmi, učitelé za žáky

Riziková komunikace

- on-line chat
- e-mail
- videokomunikace, skype
- sociální sítě a virtuální komunity
- GSM sítě (sms, mms, hlasové služby)
- rychlý vývoj nových forem – složitost zjištění aktuální situace, nedostupnost dat
- zpravidla – vědomá spolupráce oběti
- snáze napadnutelné – znevýhodněné osoby
  - nedostatečné znalosti hrozícího nebezpečí
  - virtuální přátelení atraktivnější než reálné (kamarádi, členové domácnosti...)
  - děti a mládež – umí používat, neumí se bránit
  - internet jako úniková strategie, reakce
- útočník – často falešná identita

Kybergrooming

- manipulativní techniky a postupy
- cílem – vyvolání falešné důvěry a osobní schůzky
- důsledek – napadení, sexuální zneužití...
- využití sugestibility a nedostatku kritického myšlení dětí
  - často motivace – peníze či jiná odměna (mp3 přehrávač, hry....mobil)
- vyhledání potenciální oběti
- snaha navázat přátelský vztah a vzbudit důvěru

- snaha o izolaci oběti od blízkých
- rozvíjení vztahu – dárky, uplácení, služby
- cílem – emoční závislost a následné setkání
- *Vrátný Pavel Hovorka přes služební internet **vyhledával mladistvé chlapce ze sociálně slabšího prostředí**, **zjišťoval** jejich zájmy a **sliboval** jim peníze nebo splnění jejich přání za to **požadoval** jejich nahé fotografie. Pomocí fotografií a prozrazením jejich sexuálního zaměření pak chlapce **vydíral** a **nutil** k orálnímu či análnímu sexu. Svou první oběť získal tak, že jí v červenci roku 2005 **namluvil, že vyhrála soutěž** »Dítě VIP«Odměnou byl pobyt v Praze v jeho vrátnici, kde chlapce původem z dětského domova znásilnil. Hovorka využíval k seznamování **internetové servery**, **nejdříve chatoval, pak telefonoval, následovalo pozvání oběti k němu do práce**. Soud uznal Hovorku vinným celkem ze sedmi případů pohlavního zneužívání, třinácti případů vydírání. Navíc také ohrožování výchovy mládeže a ze svádění k pohlavnímu styku. Hovorka byl odsouzen na 8 let vězení."(E-bezpečí, 2009)*

Kyberšikana

- druh šikany, který využívám ICT technologie k agresivnímu napadání oběti
- ne fyzické , nýbrž psychické napadání (vyhrožování, zastrašování, nadávání, ponižování, zesměšňování, vydírání, publikování ponižujících fotografií...
- agresor napadá oběť samoúčelně – s úmyslem ublížit
- využití mocenské převahy nad obětí
- často „technologická" převaha – ovládá lépe než oběť, ta se nemůže bránit
- Cílem kyberšikany je
  - někomu ublížit nebo
  - zesměšnit
- za použití elektronických prostředků.
- úmyslné, nepřátelské chování, které se obvykle opakuje
- jednotlivec nebo skupina útočníků ubližuje takovým způsobem, že se oběť nemůže účinně bránit.

Kyberšikana je například:

- hanlivé a urážlivé zprávy prostřednictvím SMS, MMS nebo internetu
- zesměšňující nebo ponižující obrázky či videa posílané e-mailem nebo vyvěšené na webové stránce
- webové stránky, blogy s cílem zesměšnit někoho
- instant messageingem
- zesměšňování prostřednictvím komunitních sítích
- zneužití identity oběti rozesíláním obtěžujících a urážlivých zpráv pod jejím jménem

Kyberšikana není oprávněná kritika na internetu bez zlého úmyslu, bez nadávek a ponižování.

Formy kyberšikany

- prostřednictvím mobilního telefonu (lživá, hanlivá SMS zpráva) – 68 %
- chaty (ICQ, AOL,…) – 30 %
- e-maily – 29 %
- komunitní sítě (Facebook, Libimseti) - 14 % - vzhledem k prudkému rozvoji sociálních sítí se dá předpokládat, že se bude zvyšovat.

- Kyberšikana
- **OBĚTÍ KYBERŠIKANY JE 10% DĚTÍ**

- osobní zkušenosti s kyberšikanou v posledním půlroce na **základě přečtené definice** deklarovalo celkem **6 % dětí**

- při dotazování na jednotlivé způsoby obtěžování v posledním půlroce (e-mail, telefon, video, blogy apod.), celkový podíl dětí, které přišly do styku s některou z konkrétně jmenovaných forem kyberšikany (či obtěžování na Internetu), vzrostl na **10 %**

- Komu se děti svěřují a jak řeší

Komu se děti svěřují

- 40% kamarádům
- 37% nikomu – nechávají si to pro sebe, řeší si to sami
- 31% rodičům
- **pouze 8 % učiteli**

Jak ji děti řeší

- 37% obětí – ignorování agresora a odříznutí se od něj (výměna SIM karty, změna e-mailu…)
- 34% – kontakt s agresorem, snaha domluvit se
- 26% – zapojení rodičů
- 24% – útok na agresora (snaha kyberšikanu vrátit)
- **10%** – **případ řeší škola**

- Kyberšikana a klima třídy
- **Pro vznik šikany i kyberšikany - klíčové postavení dítěte ve třídě** (jak je ve třídě spokojeno a kolik má dobrých kamarádů)

- 39% českých dětí ve věku 8–15 let je ve svých třídách ***velice spokojeno***
- 53% dětí je se třídou ***celkem spokojeno***
- 9% českých dětí se cítí ***spíše nespokojeno nebo velmi nespokojeno*** (to představuje zhruba 78.000 dětí v ČR)

- 78% dětí má ve třídě více dobrých kamarádů
- zhruba 20% dětí deklaruje jednoho dobrého kamaráda
- 3% dětí **nemá** ve třídě kamaráda žádného (zhruba 23.000 dětí z ČR)

Kyberšikana učitelů

Více než polovina dotázaných dětí již slyšela o případu kyberšikany učitele

- 6 % dětí uvedlo, že se případ kyberšikany učitele odehrál u nich na škole
- 7 % dětí zná případ z jiné školy
- 32 % dětí zná nějaký případ z médií

- Vnímavost k případům kyberšikany učitelů roste s věkem dětí
- **Zhlédnutí videa zesměšňující učitele**
  - 31 % dětí někdy zhlédlo zesměšňující video - chlapci výrazně více než děvčata (34% x 27%)
- Četnost sledování videí zesměšňujících učitele roste s věkem - **více než polovina žáků v 8. – 9. třídě ZŠ alespoň jednou zhlédla takové video**

Postoje dětí

- **děti považují kyberšikanu za nebezpečnou, ale osobně se jí příliš nebojí**
- 69% dětí považuje kyberšikanu za nebezpečnou
- 70% dětí, **které nebyly kyberšikanovány**, se domnívá, že se jim něco takového nemůže stát
  - 14% dětí si myslí: necítil bych se strašně, pokud bych někoho zesměšňoval na internetu
  - 22% dětí si myslí:natáčet učitele na video je velká zábava
  - 17% dětí si myslí:oběti si za to mohou sami
  - 15% dětí si myslí:kyberšikana je jen legrace
  - 8% dětí si myslí: kyberšikana je vzrušující

Agresor bývá ze stejné školy

- **nejméně 78% agresorů je ze stejné školy jako oběť**
- **6% dětí přiznalo, že v posledním půlroce využilo některý z prostředků kyberšikany (někoho zesměšnily, ztrapnily, …)**
- Výskyt agresorů je závislý na věku
  - použití některého z prostředků kyberšikany přiznalo 10% dětí z 8.-9. tříd, oproti 2% z 2. -3. tříd.
- 51% agresorů – přímo ze třídy
  - 27% - ze školy
  - 22% - agresor zůstal anonymní nebo pro oběť neznámý

- Zkušenosti dětí s ICT

Počítačové dovednosti

- To, že výskyt kyberšikany se s věkem zvyšuje, souvisí s tím, že s věkem roste i počítačová gramotnost dětí a také způsob využití jednotlivých médií.

Mediální vybavenost

- souvislost s věkem, ne však tak výraznou, protože i menší děti jsou velmi dobře počítačově vybaveny, ve věku 14. -15. let je vybavenost v podstatě univerzální.

Vybavenost mobilním telefonem

- 84% dětí z 3. až 9. tříd má mobil
- 66% – ve věku 8 – 10 let
- 96 % dětí 14 – 15 let

DOPORUČENÍ – co může dělat rodič

- přijměte fakt, že život ve virtuálním světě k vašim dětem patří
- pokud se v něm naučíte pohybovat, pomůže vám to pochopit vaše dítě
- vysvětlete dětem, že ve virtuálním světě je čekají i rizika
- naučte své dítě chránit svou identitu
- pokud zjistíte, že agresor je ze školy dítěte, kontaktujte zástupce školy
- uložte nebo vytiskněte maily, SMS… - může posloužit jako důkazní materiál

DOPORUČENÍ – co může dělat škola

- vzdělávejte učitele, jak v této oblasti postupovat – naučte ho vyhledat pro šikanované dítě pomoc
- zapojte ICT pracovníka do preventivního programu

Nepodceňujte klima ve třídě, je pro rozvoj šikany i kyberšikany určující

- sledujte spokojenost dětí ve třídě
- mluvte o vztazích
- seznamte děti s pojmem kyberšikana

Jděte dětem naproti

- pokud si na některé ze sociálních sítí založíte svůj profil, může to být prostředek pomocí něhož budete komunikovat s dětmi
- naučte děti využívat všechny softwarové blokace a ochrany technického rázu
- mluvte s dětmi o tom, jak chránit svou identitu

Jak to může vypadat - příklady

- *„Moji rodiče jsou rozvedeni a žiji s matkou a sourozenci a otce nezajímám, tak se mi každý směje a rozebírají to na Internetu a přes SMS. Řekla mi to sestra jednoho z deváťáků má spolužačka. Trvá to občas i dnes a nikdo to neřeší“*
- *„Nadávali mi do SMS, že jsem hnusná, škaredá potvora.“*
- *„Někdy kluci i holky mi píšou urážlivý SMS a taky mě natočili na tel. A dali to na Internet- jak se svlékám a nebo jsem na WC“*
- *„Na internetovém portálu byla založena skupina „Nesnášíme Annu V.“ kam ostatní přidávají posměšné komentáře“*
- *„Spolužáci asi tak před dvěma lety mi psali hanlivé SMS a maily, jako že jsem „špína, zavšivená, atp.“, ve škole do mne strkali, plivali na mne až se to dověděla učitelka a řešila to“*
- *„Pořád mě pronásledovali na chatu, když jsem si povídala s ostatními uživateli Internetu a ztrapňovali mě a nadávali na moji rodinu a když jsem se odhlásila a přihlásila na jiný chat, tak mě našli a zase nadávali.“*
- *„Do třídy přišla nová spolužačka, občas jsme se spolu hádaly a kvůli jedné z hádek napsala na svůj blog dlouhý článek se všemi možnými nadávkami“*

Kyberstalking

- spíše subkategorie kyberšikany
- pronásledování oběti
- trestní zákoník : dlouhodobé pronásledování tím, že je oběť vytrvale kontaktována prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak (sociální sítě...)

Sexting

- aktivní distribuce digitální pornografie
- rozesílání sms, obrázků či videozáznamů
- distribuce dětem (ohrožování výchovy dítěte)
- výroba a přechovávání, případně zneužití dítěte k výrobě

Happy slapping

- *veselé fackování*
- náhodné nebo nečekané napadení oběti, její natočení na video a následná publikace na vhodném úložišti v internetu (youtube.com...)
- zobrazení brutálního napadení oběti... reakce učitele po cílené provokaci...

Zprávy a e-maily

- *spoofing* – zasílání sms s falešnou identitou
- *hoaxy* – poplašné zprávy
- *spam*

phishing a pharming

- *phishing* – podvodné techniky zaměřené zejména na získání osobních údajů, hesel...
- *pharming* – phishing s využitím backdoorových virů, které okopírují citlivé údaje a odešlou na specifickou adresu

Prevence rizikové komunikace, poučení o rizicích a hrozbách

- PRVOK (Centrum prevence rizikové virtuální komunikace)
  - http://cms.e-bezpeci.cz/
  - http://www.prvok.upol.cz/
- http://www.e-nebezpeci.cz/
- http://www.saferinternet.cz/ – Národní centrum bezpečnějšího internetu
- rodičovské zámky a filtry
- http://www.seznamsebezpecne.cz/

Klíčové zdroje a odkazy

- Pešat, Pavel. Rizikové jevy související s využíváním informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání na základní škole (sborník z konference)
- www.minimalizacesikany.cz
- http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky